

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Demokratiska republiken Kongo 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Demokratiska republiken Kongo är allvarlig. De östra delarna av landet präglas sedan två decennier av en lågintensiv väpnad konflikt, där inhemska och utländska väpnade grupper strider mot varandra och mot regeringsarmén. Under 2016 eskalerade också konflikter i andra sedan tidigare mer fredliga regioner av landet, med rapporter om omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter i samband med detta.

Samtliga aktörer i konflikterna i öst har begått och fortsätter att begå kränkningar och övergrepp av de mänskliga rättigheterna. Flera av de väpnade grupperna gör och har gjort sig skyldiga till brott mot mänskligheten och krigsbrott. Väpnade aktioner riktas direkt mot civila och inom ramen för den väpnade konflikten utförs regelbundet massakrer, sexuellt våld och rekrytering av barnsoldater. Straffriheten är utbredd, även om vissa framsteg har gjorts. Situationen har resulterat i en utdragen och mycket omfattande humanitär kris, med mer än 2,1 miljoner internflyktingar. Under 2016 tillkom i genomsnitt 2 000 nya internflyktingar per dag.

I slutet av 2016 framkom uppgifter om övervåld och kränkningar av mänskliga rättigheter av militären i Kasäi-provinserna. Ett stort antal massgravar med civila offer, inklusive barn och kvinnor har hittats i regionen. Gravarna anses vara kopplade till oroligheterna som bröt ut under juni 2016.

Sedan början av 2015 har situationen för de medborgerliga och politiska rättigheterna stadigt försämrats i och med upptakten till de allmänna val som skulle ägt rum i november 2016. Valen sköts på framtiden vilket ledde till omfattande protester och en politisk kris. Demonstrationer har förbjudits i ett antal städer och har vid flera tillfällen sedan januari 2015 mötts med massivt och dödligt våld. Press- och yttrandefriheten begränsas allt mer. Journalister utsätts för hot och frihetsberövanden. Rättssystemet är i hög grad instrumentaliserat för politiska syften och används för att tysta människorättsförsvarare och den politiska oppositionen.

Enligt en överenskommelse från 31 december mellan regeringsmajoriteten och oppositionen som framförhandlades av katolska kyrkan ska allmänna val hållas under 2017 och en övergångsregering tillsättas.

DR Kongo är ett av världens absolut fattigaste länder. Uppskattningsvis 70 procent av befolkningen lever under fattigdomsgränsen. Landets tillgångar är koncentrerade till en liten del av befolkningen, samtidigt som korruptionen är omfattande och genomsyrar alla delar av samhället. Landets hälso- och utbildningssystem är allvarligt eftersatta och saknas helt i vissa delar av landet.

Stora brister återfinns också i kvinnors åtnjutande av sina mänskliga rättigheter. Våld mot kvinnor, inklusive sexuellt våld, är utbredd såväl inom ramen för den väpnade konflikten i östra delen av landet som inom andra delar av samhället.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

DR Kongos rättsväsende har sedan januari 2015 blivit allt mindre självständigt och används i allt högre grad av makthavarna för politiska syften. Rättssystemet används som ett verktyg för repression mot oliktankande inom oppositionen och civilsamhället. Politiskt motiverade rättsprocesser har inletts mot företrädare för oppositionen. Ett sådant fall är den rättsprocess som fortsatt bedrivs mot Moïse Katumbi, den tidigare guvernören i provinsen Katanga som deklarerat sin avsikt att ställa upp i det presidentval som enligt författningen skulle ha ägt rum i november 2016. Processen ledde till att Katumbi tvingades fly från landet och han har ännu inte kunnat återvända.

Även konstitutionsdomstolen, vars uppgift är att värna landets konstitution, har visat tydliga tecken på minskande oberoende. Under 2016 har domstolen vid två tillfällen gjort kontroversiella utlåtanden till förmån för regeringen. Vid ett tillfälle tolkades en artikel i konstitutionen som att den sittande presidenten fortsätter styra om val inte anordnas. Vid ett annat tillfälle gav domstolen sitt godkännande till att de allmänna valen skjuts upp bortom det datum som fastställts i konstitutionen.

Parallellt med att rättssystemet används för politiska syften bidrar den omfattande korruptionen till en utbredd straffrihet och minskade förutsättningar för ansvarsutkrävande. Korruptionen genomsyrar alla nivåer av det kongolesiska samhället och alla sektorer inom landets ekonomi. Enligt en rapport från civilsamhällesorganisationen *Enough Project* uppskattas cirka fyra miljarder USD ”försvinna” på grund av manipulation av gruvkontrakt och den nationella budgeten. Landets ledare, ofta i samarbete med internationella företag, rapporteras tjäna omfattande summor på bland annat lukrativa kontrakt inom gruvnäringen och mutor. Korruption förekommer också dagligen och i mindre skala, inte minst inom rättsväsendet där utgången i domstolsprocesser ofta beror på vem som betalar mest eller har mest inflytelserika kontakter. En kombination av dåligt eller inte alls betalda tjänstemän och brist på övervakningssystem innebär att tjänstemän har både incitament och möjligheter att begära mutor och icke-officiella avgifter. DRK innehar plats 156 av 176 på *Transparency International's* index över upplevd korruption för 2016.

FN:s kontor för mänskliga rättigheter rapporterade totalt 5 190 kränkningar av mänskliga rättigheter i DR Kongo under 2016, vilket var en ökning med 30 procent jämfört med 2015.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

DR Kongos är en ung demokrati vars konstitution trädde ikraft 2006 efter decennier av inbördeskrig, diktatur och kolonialstyre. Konstitutionen stipulerar allmänna val till president, nationalförsamlingen och lokala regeringar. Två val har hittills hållits, 2006 och 2011. Det senaste valet 2011 var omtvistat. Flera internationella observatörsmissioner konstaterade oegentligheter och fusk. Valdeltagandet 2011 var enligt landets valkommission knappt 60 procent. Våldsamheter förekom i samband med

valen både 2006 och 2011. Bland annat *Human Rights Watch* rapporterade om tiotals döda och gripna efter det att protester utbrutit mot valresultatet 2011. Provinsval har inte anordnats sedan 2006, och flera av de lokalval som stipuleras i konstitutionen har aldrig anordnats.

President Joseph Kabila har suttit vid makten i 17 år. Han vann valen både 2006 och 2011, även om resultatet i det senare valet var omtvistat. Enligt konstitutionen får han inte ställa upp för en tredje mandatperiod. I syfte att säkra ett fortsatt maktinnehav av Kabila har de allmänna valen, som skulle hållits i november 2016, skjutits upp till 2017. Detta riskerar att ytterligare försvaga DR Kongos redan bräckliga demokratiska institutioner.

Landets parlament har två kammare, nationalförsamlingen och senaten. Parlamentet stiftar lagar samt utövar formellt kontroll över regeringen. I praktiken ligger dock det mesta av makten hos presidenten. Det finns cirka 450 politiska partier och flertalet partier och koalitioner är i opposition till regeringen. De flesta partierna saknar dock politiska program eller strategier utöver att erövra makten och behålla den. Flera av de största oppositionspartierna har gått samman i en ny koalition som förenas i sitt motstånd mot att president Kabila sitter kvar vid makten snarare än av ett politiskt program.

De demokratiska institutioner som finns är formellt oberoende men regeringen och presidenten tillsätter chefer och utövar informell makt över hur, när och vilka beslut som ska fattas. Under det senaste årets debatt om att skjuta upp valen har till exempel den formellt oberoende valkommissionen och konstitutionsdomstolen konsekvent fattat beslut som främjar presidentens intressen.

Kvinnors deltagande i det politiska livet är begränsat. Endast tio procent av nationalförsamlingens 500 ledamöter är kvinnor och av de 108 senatorerna är fyra kvinnor. Åtta av 67 medlemmar av regeringen är kvinnor och ingen av dem innehar någon central post.

Det civila samhällets utrymme

Det civila samhället i DRK möts av en rad restriktioner, även om det inte finns någon formell lagstiftning som begränsar verksamheten. Administrativa svårigheter vid registrering och tillgången till inhemsk finansiering är exempel på hinder. Civilsamhällets organisationer är i hög

grad beroende av finansiering från internationella givare. Trakasserier från den offentliga förvaltningen är vanligt förekommande, till exempel i form av hot och godtyckliga frihetsberövanden. Även fall av tortyr har rapporterats av lokala människorättsorganisationer.

Regeringen har blivit allt mer repressiv mot det civila samhället sedan början av 2015, inför de allmänna val som enligt konstitutionen skulle hållits i november 2016. Ett stort antal frihetsberövanden av representanter för organisationer som påkallar respekt för konstitutionen och att val bör hållas har ägt rum. De mest uppmärksammade rör medlemmar av ungdomsorganisationerna *Lutte pour le Changement* (LUCHA) och *Filimbi*. Medlemmar från dessa organisationer greps i mars 2015 i samband med att *Filimbi* lanserades som en plattform för ungdomars sociala och civila engagemang i DRK. Två av dessa, Fred Bauma och Yves Makwambala, släpptes först i september 2016, och då enligt rättsväsendet endast ”provisoriskt”, vilket innebär att fallet ännu inte är avslutat och kan återupptas. Enligt en rapport från *Amnesty International* 2016 har LUCHA och *Filimbi* sedan början av 2015 konstant utsatts för trakasserier, frihetsberövanden och politiskt motiverade juridiska processer. Organisationerna har bland annat anklagats för att vara olagliga då de inte varit officiellt registrerade, en process som är besvärlig.

Antalet frihetsberövanden av medlemmar i civilsamhällesorganisationer ökade under september och oktober 2016 i samband med demonstrationer till stöd för författningsenliga val. Lokala regeringar har även förbjudit alla former av manifestationer i flera städer i landet, däribland huvudstaden Kinshasa. Enligt FN:s kontor för mänskliga rättigheter dödades minst 40 demonstranter under de senaste manifestationerna 19-22 december, samtidigt som minst 683 personer greps.

Även utrymmet för utländska civilsamhällesorganisationer har begränsats. I ett tydligt försök från regeringen att tysta en av sina mest uttalade kritiker beslöt regeringen att inte förnya viseringen för *Human Rights Watch* representant i DRK sedan åtta år. Hon tvingades lämna landet i augusti 2016. Administrativa hinder har satts upp för utländska representanter för civilsamhällesorganisationer, bland annat en obligatorisk medicinsk undersökning för alla som ansöker om visum.

Möjliga lagförslag om att också formellt i lagstiftningen begränsa civilsamhällesorganisationers verksamhet har vid olika tillfällen aviserats av regeringen, men några konkreta steg har ännu inte tagits i denna riktning.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

FN:s kontor för mänskliga rättigheter i DRK har dokumenterat 49 kränkningar av rätten till liv i områden som inte är påverkade av den väpnade konflikten i de östra delarna av landet, med totalt 114 dödsoffer. De ansvariga har varit såväl medlemmar av den nationella armén som polisen, och det har ofta rört sig om icke- proportionell användning av våld i samband med demonstrationer där bland annat skarp ammunition använts.

I samband med demonstrationer i Kinshasa 19-21 september 2016 dokumenterade FN att totalt 53 personer dödats, varav 48 av statliga aktörer (militär och polis). Detta efter att tungt beväpnad militär och polis satts in för att kontrollera demonstrationerna. Oppositionen menar att antalet döda under demonstrationerna kan vara betydligt högre än så.

Oroligheter blossade upp i Kasai-provinserna i juli 2016 till följd av att regeringen i Kinshasa inte erkänt arvingen till det lokala hövdingsskapet Kamuina Nsapu i Dibaya-regionen söder om provinshuvudstaden Kananga. I september 2016 dödades hövdingen själv men milisen har trots detta fortsatt att växa i styrka. Rapporter tyder på att regeringsstyrkor har bemött upproret i Kasai med omfattande övervåld och att grova brott mot de mänskliga rättigheterna har begåtts i stor skala. FN:s kontor för mänskliga rättigheter har sedan december 2016 rapporterat om upptäckter av massgravar med civila offer, inklusive kvinnor och barn.

Utomrättsliga avrättningar av civila fortsätter att äga rum inom ramen för den väpnade konflikten i de östra delarna av landet, utförda av de nationella säkerhetsstyrkorna. De olika väpnade grupperna bedriver även de omfattande dödligt våld. Hundratals civila fortsätter att dödas varje år, där de mest uppmärksammade fallen under det senaste året har varit en serie massakrer mot civilbefolkningen i och runt staden Beni i provinsen Nordkivu. Vem som utför dessa massakrer är inte klarlagt, även om regeringskällor pekar ut den väpnade gruppen ADF (*Allied Democratic Forces*).

Tortyr liksom annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning förekommer regelbundet i DR Kongo. Årsrapporten från FN:s integrerade kontor för mänskliga rättigheter i DR Kongo 2015 nämner 822 fall med totalt 1 473 offer. I vissa fall har de drabbade förts bort och hållits isolerade, utsatts för våld samt inte tillåtits att äta eller sova tills de erkänt eller skrivit under något dokument. Kränkningar och övergrepp begås av såväl statliga aktörer som de olika väpnade aktörerna i landet. Trots att en lag som antogs 2011 förbjuder all form av tortyr är det få som fälls för dessa övergrepp.

Rapporter om påtvingade försvinnanden förekommer, speciellt i samband med militära operationer i öst men också vid större demonstrationer i Kinshasa och andra städer.

Förhållanden i landets fängelser är överlag dåliga med brist på mat, överbeläggning och otillräckliga sanitära förhållanden.

DR Kongo är såväl ett ursprungsland som en destination för människohandel både för sexuella ändamål och för påtvingat arbete. En stor del av människohandeln äger rum inom DRK, för arbete i gruvor eller för prostitution.

Dödsstraff

Dödsstraff tillämpas och utdöms regelbundet som en påföljd för en rad brott, främst av militärdomstolarna. Brott som har dödsstraff på straffskalan är bland annat mord, landsförräderi, spioneri och folkmord. Enligt *Amnesty International* dömdes 28 personer till döden under 2015. Sedan 2003 finns ett moratorium på verkställande av dödsstraff. Ett lagförslag om ett formellt avskaffande av dödsstraffet behandlas sedan flera år tillbaka av nationalförsamlingen.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rätten till frihet kränks regelbundet i DR Kongo. *Human Rights Watch* har rapporterat att regelbundna godtyckliga frihetsberövanden av oppositionsledare och civilsamhällesrepresentanter har ägt rum sedan början av 2015. Frihetsberövanden av demonstranter har skett i samband med de större demonstrationerna i januari 2015, maj 2016 och september 2016. Under demonstrationerna i Kinshasa i september 2016 greps minst 300 personer och under demonstrationerna i december minst 683 personer enligt

FN:s kontor för mänskliga rättigheter. Medlemmar av ungdomsorganisationerna *LUCHA* och *Filimbi* har gripits vid flera tillfällen i samband med möten eller demonstrationer. Enligt *Human Rights Watch* hålls många av de anhållna frihetsberövande i veckor eller månader innan de ställs inför rätta. Vissa politiska fångar har släppts men endast provisoriskt, vilket innebär att fallen ännu inte är avslutade och kan återupptas. I slutet av december 2016 satt 171 personer fängslade för sina politiska åsikter.

Rätten till personlig säkerhet är särskilt begränsad i de östra mer konfliktdrabbade provinserna, beroende på det allmänna säkerhetsläget och den humanitära krisen.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten är kraftigt begränsad då rättsväsendet är korrumperat och används för politiska syften på alla nivåer. Detta tillsammans med underfinansieringen innebär att människors möjligheter att begära ansvarsutkrävande för kränkningar av de mänskliga rättigheterna är mycket små.

Rättsprocesser har inletts mot ledare för den politiska oppositionen. Mest uppmärksammas har varit den process som inleddes mot den tidigare guvernören i Katanga Moïse Katumbi i samband med att denna tillkännagav sin kandidatur i det kommande presidentvalet.

Straffbarhetsåldern är 14 år, men det förekommer enligt *Human rights watch* att barn under 14 år hålls frihetsberövade.

Human Rights Watch har sammanställt en lista med 29 politiska fångar som frihetsberövats sedan början av 2015. Vissa politiska fångar har släppts men endast provisoriskt.

Strafffrihet

Strafffriheten för kränkningar av mänskliga rättigheter i DR Kongo är mycket utbredd, trots vissa ansträngningar från regeringen att åtgärda situationen. Enligt en rapport från FN om strafffrihet i DRK, som analyserar perioden januari 2014 till och med mars 2016, hade totalt 447 militärer från den nationella armén och 155 medlemmar av den nationella polisen dömts för kränkningar av mänskliga rättigheter att jämföra med de totalt 4 032 kränkningar som enligt rapporten begåtts av statliga aktörer under samma

period. FN har i sin löpande rapportering under 2016 speciellt understrukit strafffriheten inom den nationella polisen. Strafffriheten är särskilt utbredd bland högre officerare inom såväl armén som polisen.

Stafffriheten var ännu större för övergrepp som begåtts av de olika väpnade grupperna. Under perioden januari 2014 till och med mars 2016 dömdes endast 28 medlemmar av dessa grupper, samtidigt som totalt 3 356 kränkningar registrerades av FN.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och pressfrihet garanteras i konstitutionen och framför allt i huvudstaden Kinshasa finns ett antal tidningar som ibland kritiserar och ifrågasätter regeringens politik. Kritik rörande känsligare frågor, såsom demokrati och korruption, har i några fall resulterat i frihetsberövanden eller nedstängning av tidningen. Detta innebär att självcensur tillämpas i allt större utsträckning av journalister och tidningar. Radio är fortsatt den viktigaste informationskällan för många människor.

Sedan januari 2015 har såväl yttrandefriheten som pressfriheten kommit under ökat tryck från regeringen. Hot och våld mot journalister har ökat, och flera både nationella och utländska journalister har gripits, framför allt i samband med demonstrationer mot regeringen. Åtta journalister frihetsberövades i samband med demonstrationerna i Kinshasa 19-21 september 2016. En journalist dödades under 2016 och två under 2015.

I samband med en av oppositionen planerad manifestation i Kinshasa den 5 november 2016 blockerades signalerna för radiostationerna RFI och Radio Okapi. RFI var vid slutet av 2016 fortfarande blockerad. I ett tal några dagar senare sade kommunikationsministern att dessa radiostationer spred lögnen om regeringen och därför fortsatt skulle blockeras. Utländska radiostationer som ville sända i DR Kongo skulle hädanefter behöva finna en lokal partner att samarbeta med. Detta är ytterligare ett sätt att begränsa tillgången till information.

Internet används i ökande utsträckning av befolkningen framför allt i de större städerna, och allt fler har tillgång till internet genom sina mobiltelefoner. I samband med demonstrationer i januari 2015 stängdes internet ner i landet och förblev nedkopplat under ett par veckor. Lokala civilsamhällesorganisationer rapporterar att sociala medier övervakas och att

medlemmar hotats på grund av vad de har skrivit på bland annat Twitter. I samband med demonstrationerna i december 2016 blockerades sociala medier i flera dagar.

DR Kongo innehar plats 152 av 180 på Reportrar utan gränsers index för pressfrihet för 2016.

Enligt grundlagen har alla rätt till information men ingen specifik lag om informationsfrihet finns. Ett sådant lagförslag behandlas sedan flera år av landets parlament.

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet garanteras genom landets konstitution, men framför allt mötesfriheten har sedan januari 2015 i ökande utsträckning begränsats av regeringen. Demonstranter har vid flera tillfällen mötts av väpnat våld då polis och militär använt skarp ammunition. Så skedde i Kinshasa i januari 2015, i maj och september 2016. Enligt en FN-rapport om händelserna i september 2016 dödades minst 53 personer och hundratals greps. I samband med demonstrationerna i december 2016 dödades 40 personer och minst 683 greps, enligt FN.

Allmänna förbud mot demonstrationer har införts i ett flertal av landets städer. Ett sådant förbud råder till exempel i huvudstaden Kinshasa sedan de ovan nämnda demonstrationerna i september 2016. Tiotals personer har frihetsberövats sedan dess då de försökt genomföra fredliga demonstrationer, bland annat medlemmar från ungdomsrörelsen LUCHA som 26-27 oktober 2016 försökte anordna manifestationer för att konstitutionen ska respekteras.

Rapporter från såväl FN som *Amnesty International* menar också att förbudet mot demonstrationer inte har upprätthållits på samma sätt för alla parter. Mellan januari och juni 2016 förbjöds sammanlagt 81 demonstrationer som planerats av oppositionen eller det civila samhället, samtidigt som 70 andra demonstrationer, bland annat 31 organiserade av presidentmajoriteten, kunde genomföras utan problem.

Landets grundlag ger rätt att etablera och gå med i fackliga organisationer samt att med vissa undantag, till exempel för anställda inom armén och

polisen, delta i strejker. Det finns tolv fackföreningar inom den privata sektorn och tre inom den offentliga sektorn.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten föreskrivs i landets konstitution och respekteras allmänt i praktiken. De flesta kongoleser är kristna, varav ungefär hälften är katoliker och hälften medlemmar av olika protestantiska kyrkor. Det finns även en mindre grupp muslimer.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

En mycket liten del av befolkningen, uppskattningsvis 10 procent, har en formell anställning. Merparten av befolkningen livnär sig på osäkra och ofta tillfälliga arbeten inom den informella sektorn. Tillförlitlig statistik över arbetslösheten i DR Kongo är svår att tillgå.

Lagstiftning om arbetsvillkor finns, bland annat avseende minimilön, arbetstid, vila och övertid. I praktiken är dock arbetsvillkoren överlag dåliga och i många fall mycket dåliga, speciellt i den informella sektorn. Den minimilön som finns reglerad enligt lag är låg och har inte reviderats på flera år, trots ökade levnadskostnader och depreciering av den nationella valutan. En gemomsnittlig lön i DR Kongo är inte tillräcklig för att försörja en familj. Statliga löner är i genomsnitt lägre än 100 USD per månad. Det är vanligt att löner inte utbetalas i tid inom både den offentliga och privata sektorn. Respekten för normer för hälsa och säkerhet är överlag bristfällig.

Trots förbud enligt landets grundlag förekommer rapporter från internationella civilsamhällesorganisationer om påtvingat arbete, inklusive olika former av slaveri, bland annat inom den informella gruvnäringen. Individer sätter sig i skuld till ägarna av gruvorna, och riskerar att hamna i permanent skuld om de inte kan producera tillräckligt för att återbetala skulden. Även barnarbete är ett utbrett problem i DR Kongo, speciellt inom den informella gruvnäringen och jordbruket. Nationell lagstiftning tillåter arbete från 16 års ålder, även om 18 är minimiålder för riskfyllt arbete.

Rapporter finns om utländska företags medverkan till brott mot mänskliga rättigheter, ofta utan påföljder och i vissa fall med lokala myndigheters kännedom eller till och med medverkan. Till exempel har

civilsamhällesorganisationen *Global Witness* i en rapport visat hur utländska företag involverade i utvinningen av guld i provinsen Sydkivu försett lokala väpnade grupper med vapen, och att dessa grupper har ”beskattat” lokalbefolkningen.

DR Kongo har ratificerat samtliga av ILO:s åtta centrala konventioner.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det statliga hälsosystemet har allvarliga brister och existerar inte alls i stora delar av DR Kongo, speciellt på avlägsna platser på landsbygden. Det utbud av hälsotjänster som finns utförs ofta av civilsamhället, bland annat kyrkor, internationella civilsamhällesorganisationer samt FN-organ, och finansieras till stor del genom bistånd. Medellivslängden är 58 år för män och 62 år för kvinnor. Barnadödligheten var 104 per 1 000 levande födda barn 2013. Mödradödligheten var samma år 846 per 100 000 levande födda. Dessa siffror innebär en förbättring jämfört med tidigare år.

Det bristfälliga hälsosystemet innebär att DR Kongos befolkning är sårbar för epidemier. Under 2016 har en koleraepidemi härjat längs hela Kongofloden. Ett utbrott av gula febern ägde rum i bland annat huvudstaden Kinshasa. Tillgången till och användningen av moderna preventivmedel är mycket låg (åtta procent) och födelsetalen höga med ett rikssnitt på 6,6 barn per kvinna. Abort är endast tillåtet om kvinnans liv bedöms vara i fara men är även i dessa fall inte socialt accepterat. Ingen formell sexualundervisning förekommer.

Enligt UNAIDS är något mindre än en procent av befolkningen hiv-positiva.

Rätten till utbildning

Grundläggande utbildning är obligatorisk och kostnadsfri för alla barn enligt konstitutionen och skollagen. Detta gäller dock inte i praktiken eftersom föräldrarna förväntas bidra till att betala lärarnas löner, vilka endast oregelbundet betalas ut av staten, samt köpa skoluniform och läromedel. Många föräldrar har därför inte råd att skicka sina barn till skolan, och många barn lämnar skolan innan de gått ut grundutbildningen.

Kostnaderna innebär även att många föräldrar tvingas välja vilket av deras barn som ska få gå i skolan. Valet faller ofta på pojkar, något som delvis

förklarar varför andelen pojkar som går i skolan är cirka sju procent högre än andelen flickor. Enligt UNICEF deltar cirka 75 procent av barnen i den grundläggande utbildningen. Läs- och skrivkunnigheten bland personer mellan 15 och 24 år är 66 procent.

Human Rights Watch har rapporterat om hur skolor i de konfliktdrabbade östra delarna av landet ofta används för militära ändamål av såväl den nationella armén som olika väpnade grupper. Enligt FN och humanitära organisationer händer det att barn förs bort av väpnade grupper såväl i skolor som på väg till och från skolan. Denna osäkerhet är en anledning till varför föräldrar inte skickar sina barn till skolan.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

DR Kongo är ett av världens absolut fattigaste länder och rankas på plats 176 av 187 i UNDP:s index för mänsklig utveckling. Ungefär 70 procent av landets befolkning lever under fattigdomsgränsen på 1,25 USD per dag. BNI per capita var 442 USD år 2015, vilket var bland de lägsta i världen.

Matosäkerheten är utbredd i landets alla delar och DR Kongo rankas på sista plats i *International Food Policy Research Institutes* globala hungerindex. En undersökning genomförd i september 2016 uppskattade att 5,9 miljoner människor passerat de mest akuta gränsnivåerna för hunger. Möjligheter till ökad jordbruksproduktion är goda men oklarheter kring ägarskap av mark samt statens misskötsel begränsar incitament för ökad produktion. De tillgångar som finns är koncentrerade till en liten elit, vilket innebär att ojämlikheterna är omfattande. Mindre än hälften av befolkningen har regelbunden tillgång till rent dricksvatten.

En utdragen humanitär kris pågår i DRK sedan flera år tillbaka och FN har identifierat 7,3 miljoner människor som är i behov av humanitärt stöd på grund av den utbredda matosäkerheten. Orsakerna till denna kris är flera men grundar sig i den utbredda fattigdomen och de väpnade konflikter som alltjämt fortsätter i landets östra delar.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Enligt grundlagen är alla kongoleser lika inför lagen och all form av diskriminering av kvinnor är förbjuden. Det råder dock utbredd ojämställdhet i DR Kongo.

Trots förbud i lagstiftning är våld mot kvinnor såsom våldtäkter och våld i hemmet socialt accepterat och omfattande i hela landet. Ytterst få fall hanteras av rättsväsendet. Det utbredda sexuella våldet inom ramen för den väpnade konflikten i landets östra delar fortsätter användas som en militär strategi av framför allt väpnade grupper. FN:s kontor för mänskliga rättigheter dokumenterade 635 våldtäkter i de konfliktdrabbade provinserna under perioden maj 2015-juni 2016, varav förövarna i två tredjedelar av fallen var från väpnade grupper och i en tredjedel från statliga säkerhetsstyrkor. Offer för sexuellt våld har begränsad tillgång till hälsovård liksom rättsligt stöd och skadestånd.

FN:s MR-kontor rapporterar framsteg genom att den nationella armén tagit fram en handlingsplan för att förebygga sexuellt våld och numera har en uttalad policy om nolltolerans. Under samma period som ovan dömdes minst 126 personer för konfliktrelaterat sexuellt våld inom det militära rättssystemet. Även om detta representerar en liten del av de brott som begås innebär det trots allt en början till att bemöta den tidigare nästan totala straffriheten.

En ny familjelagstiftning antogs under 2016 vilken innebär vissa framsteg för åtnjutandet av kvinnors rättigheter. Bland annat är myndighetsåldern nu densamma (18 år) för både flickor och pojkar, båda makarna har ekonomisk beslutsrätt och flera beslut inom familjen måste nu tas i samråd med kvinnan. Dock kvarstår synen att mannen är familjens överhuvud.

Kvinnors deltagande i politiken är mycket begränsat, trots att såväl konstitutionen som vallagen föreskriver en jämställd representation inom offentliga institutioner. Idag utgör kvinnor endast nio procent av ledamöterna i den nationella församlingen. Åtta av 67 ministrar är kvinnor.

Barnets rättigheter

Barns rättigheter kränks systematiskt i DR Kongo. Förutom brister i tillgång till hälsa och utbildning, utsätts barn enligt UNICEF också för sexuellt utnyttjande och värvning som barnsoldater av olika väpnade grupper. I stort sett samtliga väpnade grupper som är aktiva i landet använder sig av barnsoldater samt utnyttjar barn på olika sätt. UNICEF bistår barn som separerats från väpnade grupper. Under de första elva månaderna 2016 rapporterade man att 1 196 barn separerats från väpnade grupper, varav 10 procent var flickor.

Regeringen antog 2012 en handlingsplan för att förebygga rekryteringen och sexuellt utnyttjande av barn av den nationella armén, och under 2015 antogs en plan för att påskynda genomförandet av handlingsplanen.

Handlingsplanen har lett till att i princip inga barn längre rekryteras av den nationella armén. Vad gäller rekrytering av barn av väpnade grupper så har rapporter cirkulerat om omfattande rekrytering av barnsoldater i Kasai-provinserna sen augusti 2016.

Den utbredda fattigdomen innebär att många barn är förvisade till ett farligt liv på gatan, där de regelbundet utsätts för sexuellt våld och andra former av utnyttjande.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I DRK finns över 200 etniska folkgrupper, varav bland annat folkgruppen Twa (Pygméer) betraktas som ursprungsfolk. Enligt landets konstitution är diskriminering på grund av etnicitet inte tillåtet men är trots det vanligt förekommande. Särskilt utsatt är landets ursprungsbefolkning som ofta lever i extrem fattigdom i samhällets utkant med sämre tillgång till samhällstjänster såsom utbildning och sjukvård. Deras medverkan i politiska processer är låg och de utnyttjas av andra folkgrupper, ibland för påtvingat arbete.

Spänningar mellan etniska folkgrupper orsakar regelbundet oroligheter i olika delar av landet, särskilt i de konfliktdrabbade östra delarna av landet. Exempel på sådana konflikter är de mellan Nande och Hutu i Nordkivu och Luba och Twa i Tanganyika. Dessa konflikter leder ofta till civila dödsoffer och nya internflyktingar.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Civilsamhällesföreträdare rapporterar om utbredd diskriminering och våld mot personer på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. HBTQ-personer lever överlag inte öppet och de som gör det utsätts för våld och diskriminering. HBTQ-personer berättar hur de slängts ut av sina familjer, slagits av sina föräldrar samt nekats vård vid sjukhus och tillträde till sin kyrka. Staten vidtar inga åtgärder för att förebygga diskriminering. Lagförslag om att kriminalisera homosexualitet har presenterats i nationalförsamlingen men har inte antagits och för tillfällets står inga sådana förslag på församlingens dagordning.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Det allvarliga säkerhetsläget i de östra delarna av DR Kongo fortsätter att ge upphov till ett stort antal internflyktingar. Enligt OCHA uppgick antalet internflyktingar i december 2016 till 2,1 miljoner, varav de flesta finns i de mest konfliktdrabbade provinserna Nord- och Sydkivu och Ituri. Antalet internflyktingar ökade under 2016 med 36 procent. Mer än hälften av internflyktingarna är under 18 år.

Enligt UNHCR finns även över 525 000 kongolesiska flyktingar i grannländerna Republiken Kongo, Centralafrikanska republiken, Sydsudan, Angola, Rwanda, Burundi, Tanzania och Zambia. Samtidigt innebär den oroliga säkerhetssituationen i flera av grannländerna att drygt 430 000 flyktingar från dessa länder befinner sig i DR Kongo. Över hälften av dessa flyktingar kommer från Rwanda och har varit på flykt sedan inbördeskriget där under början av 1990-talet. Flyktingar finns även från Burundi, Centralafrikanska republiken och Sydsudan. Alla förutsätts ha flyktingstatus vid ankomst efter en gemensam undersökning av den nationella flyktingkommittén och UNHCR. Antalet flyktingar från Sydsudan har ökat kraftigt under andra halvan av 2016. De 245 000 flyktingar från Rwanda som uppskattas befinna sig i DRK har endast delvis registrerats.

Endast 20 procent av internflyktingarna i landet befinner sig i olika typer av läger. Resten bor hos värdfamiljer och inom samhällen och byar som själva ofta är hårt prövade av fattigdom och väpnad konflikt. Det statliga stödet till internflyktingar är begränsat. De flyktingar från andra länder som befinner sig i DR Kongo får stöd genom framför allt UNHCR.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

DR Kongo ratificerade i september 2015 konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och i maj 2016 antogs en femårsplan för att förbättra skyddet för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Denna grupp garanteras även en rad rättigheter enligt författningen, bland annat likvärdig tillgång till grundläggande utbildning. Efterlevnaden av dessa rättigheter är fortsatt mycket begränsad och personer med funktionsnedsättning har stora svårigheter att få tillgång till utbildning, arbete och hälsovård. Det innebär att dessa personer ofta inte har något annat val än att tigga på gatorna.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner för mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1976. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 1976 och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1976. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1976.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1986. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1996. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2010.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2001.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2015.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1965. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1975.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter, *African Charter on*

Human and Peoples Rights (ACHPR), ratificerades år 1987.

Tilläggsprotokollet om kvinnors rättigheter ratificerades år 2008.

Afrikanska stadgan om barnens rättigheter och välfärd, *African Charter on the Rights and Welfare of the Child (ACRWC)*, har inte ratificerats.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige stödjer ett stort antal biståndsinsatser i DR Kongo som syftar till att stärka respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sverige ger bland annat stöd till FN:s integrerade kontor för mänskliga rättigheter. Stöd ges också för att främja kvinnors politiska deltagande, öka tillgång till hälso- och sjukvård för personer som lever i fattigdom, för att demobilisera och återintegrera tidigare barnsoldater samt för minoriteter. Sverige stödjer även *Global Witness* som arbetar för att exponera förhållanden i till exempel gruvindustrin samt olagliga försäljningar och koncessioner inom såväl gruv- som skogsnäringen. Stöd har också getts till rättssektorn tillsammans med EU-delegationen. Sverige är den sjätte största humanitära givaren i DR Kongo med syfte att lindra den humanitära krisen i landet.

Förbättrad respekt för de mänskliga rättigheterna utgör en prioriterad fråga i Sveriges och EU:s politiska dialog med DR Kongos regering. Sverige agerar även tillsammans med andra ambassader på plats i Kinshasa för att påtala kränkningar av de mänskliga rättigheterna och försök att begränsa den demokratiska utvecklingen.

Ett stort antal FN-organ och andra internationella organisationer finns på plats i DR Kongo och arbetar för att öka respekten av de mänskliga rättigheterna.

I den senaste granskningen av DR Kongo i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) gav Sverige rekommendationer som bland annat berörde skydd för människorättsförsvarare och implementering av lagstiftning för att leva upp till kraven för internationella instrument om mänskliga rättigheter.